

Ljusröd granit med gula inslag. Höjd 1,52 m., bredd 1,10 m. Ristningen är i stort sett djup och tydlig. Flerstädes kunna spår av skissering iakttagas. Ornamentslinjerna äro på flera ställen felaktigt dragna. Oriktiga linjer ha vid undersökningen ifyllts med färg, när de av ristaren ha huggits ned till normalt djup.

Inskrift:

abiarn · uk · inkialtr · uk · eminkr · litu · rita · stain · iftir (·) biarn · faþr · sin ·
           5   10   15   20   25   30   35   40   45   50

Abiorn ok Ingjaldr ok Hæmingr leto retta stein æftir Biorn, faður sinn.

»Åbjörn och Ingjald och Häming läto resa stenen efter Björn, sin fader.»

Till läsningen: Före 1 a finnas inga säkra spår av sk. 1 a har bst endast t. v. om hst; inskriftens övriga a-runor ha däremot dubbelsidiga bistavar. 19 e är stunget med en streckliknande prick. I 22 n är bst mycket kort t. v. om hst. I 23 k finnes mellan hst och bst en grund, ojämn fördjupning, som ej är huggen. 26 i är ej stunget. I 30 i finnes mitt på hst en ojämn liten fördjupning, som ej är huggen. 37 n har ensidig bst, liksom 47 n och 54 n. 38 i är ej stunget. Efter 42 r har ett sk gått förlorat i en flagring. Efter 54 n är sk svagt men säkert. — Rhezelius (i F a 6): **abiarn · uk · ingjalar · uk · iminkr · litu · rita · stain · iftra · biarn · faþr · sin ·** (Samma läsning i F l 1 och F a 5). — Hadorph och Leitz: **abiarn · uk · inkialti · uk · nminkr · litu · rita · stain · iftra · abiarn · faþr · sin ·**. — Celsius: **abiarn · uk · ingjaldr · uk · imukr · litu · rita · stain · iftra · biarn · faþr · sin ·**. — Dybeck: 19 i. Runföljden 38—47 läses **iftir · abiarn**.

I *UFT* tolkas runföljden 25—36 **litu · rita · stain** som »läto rita (=skrifva å) sten». Det på runstenar vanliga **rita** återger givetvis verbet *retta*, 'uppresas'.

De personnamn som förekomma i inskriften äro alla väl kända. *Abiorn* förekommer på U 408, 585, 621, 751, 957, 1084, Sö 280 (?), Sm 2, Öl 15 och 25. Ännu vanligare äro *Ingjaldr* (ett 20-tal belägg) och *Hæmingr*. Om det senare se U 101, där dock den äldre, oriktiga läsningen av belägget från U 1084 anföres. Om ett nyfunnet belägg på namnet se S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1953, s. 265.

Faderns namn, runföljden 43—47, läses av Hadorph och Dybeck som **abiarn**, av Rhezelius och Celsius däremot som **biarn**. Mellan 42 r och 43 b är ristningsytan skadad, men där har endast ett sk gått förlorat. Läsningen **biarn** kan betraktas som säker. Fadern och den äldste(?) sonen ha sålunda icke haft samma namn.¹ *Biorn* hör till de allra vanligaste namnen i runinskrifterna.

I *Svenska runristare* (1925) attribuerar Brate U 1084 till Öpir, på grund av att »slingan är nästan identisk med 16» [=U 485]. Många andra slående överensstämmelser med av Öpir signerade ristningar skulle kunna anföras, såsom huggningsteknik, runformer och skrivningar. Allt talar sålunda för att U 1084 är ett verk av Öpir.

1085. Högsta, Bälinge sn.

Pl. 92.

Litteratur: B 466, L 155, D 1:198. J. Bureus, Fa 6 s. 208 n:r 204 (Rhezelius), Fa 5 n:r 53, Fa 1 s. 14; J. Rhezelius, Fl 1 n:r 78; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 31; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 38; R. Dybeck, Bälinge socken 1863 (ATA), Reseberättelse för år 1864 (ATA); M. Stolpe, Några ord

¹ E. Brate, som utgår från äldre, oriktiga läsningar skriver: »Märk, att en son får faderns namn» (*Svenska runristare*, s. 108).

till upplysning om bladet »Upsala» (1869), s. 67; UFT h. 11 (1883), s. 238; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); A. Enqvist, Rapport till Riksantikvarien den 20/9 1923 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i F 11); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 466).

Runstenen står vid västra kanten av den lilla väg, som i sydlig riktning går från Högsta till Högby, 50 m. SV om mangårdsbyggnaden i Högsta 1⁶. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Upsala» samt på Ekonomiska kartbladet »Skuttunge» (1952).

Enligt Rhezelius (i F a 6) fanns U 1085 »J Högsta Engien widh en lund». F a 5: »Der sam-mastädz i ängen.» Ovan teckningen i F 11 anger Rhezelius platsen på ungefär samma sätt som i F a 6: »Bäling Sochn Vthi Höghsta Eng widh Lundén.» — I *Ransakningarna* 1667—84 finnas några fornminnen från Högsta rapporterade: »Högstad på höge backan någre steenar.¹ Jbidem Enn steen i ängen påskrifwen. Jbidem i södre giärdet åt Löfstad finnes ättegrafwar; item en stehn der iämppte påskrifwen.» Stenen »i ängen» är U 1085, och uppgiften om den »påskrifne» stenen »i södre giärdet» åsyftar U 1086, som alltså har stått i ett gravfält. — I Peringskiölds *Monumenta* har träsnittet påskriften »Bäling. Högsta Eng» (B 466: »Högsta äng»; L 155: »Högstads äng»). Dessutom finnes på samma blad (31) i *Monumenta* blyertsanteckningen »gästgifvargården längst upp emot Börklinge». — O. Celsius, som undersökte inskriften den 15 juli 1726, anger stenens plats på följande sätt: »Högsta i Bälinge i wästre ängen², derest och många Ättebackar äro.»

Stenen söktes förgäves av C. F. Säve år 1856, men då Dybeck besökte Högsta sju år senare återfanns stenens nedre del. I en förteckning från år 1863 över fornminnen i Bälinge socken antecknar Dybeck: »I en mindre bro³ söder om och inwid Högstad träffades innewarande år nedre halfvan af en runsten.» *Sveriges runurkunder*: »Detta stycke af en runsten, som fordom lærer stått i Högstads äng, träffades af mig nedlagdt i en bro söder om och inwid byn.» — M. Stolpe upptager i beskrivningen till Geologiska kartbladet »Upsala» (1869) en runsten »vid södra ändan af Högsta by».

År 1914 återfanns stenens övre del. Om fyndet och om de åtgärder som vidtogos med anledning av upptäckten skriver O. v. Friesen (den 17/9 1914): »I bref till prof. O. Almgren hade urmakaren Gust. Mattsson i Löfstalöt Bälinge meddelat att han vid omläggningen af en bro öfver en bäck som flyter omedelbart söder om Högsta by tillvaratagit en del af en runsten. En annan del af runstenen (den nedre delen) ligger sedan gammalt vid sidan af vägen strax norr om bron. Det på hr Mattssons initiativ ur bron upptagna biten passar till den vid vägen liggande delen. Ett mindre stycke af stenen som på vänstra sidan är lösslaget från den öfre delen (den nyfunna) har af hr Mattson återfunnits bland de lerklumpar som vid dikningen i sommar uppkastats ur den nygrädda grafven. Jag aftalade med en f. t. vid gården arbetande s[t]ensprängare Bruse att han mot en godtgörelse af 25 kr skulle resa och med järnkrampor hopnita stenen på nordvästra sidan om bron och på grundvalen af en omsorgsfullt gjord stembädd, midt emot där den nu ligger. Enl. uppgift af en gammal hemmansegare Eriksson skall stenen ännu i hans minne ha stått icke där den f. n. ligger utan något längre västerut på en vid samma bäck belägen äng.» Den år 1914 påträffade övre delen av runstenen låg sålunda i samma bro som den andra halvan hade legat i, tills den år 1863 påträffades av Dybeck.

En något avvikande skildring av fyndomständigheter och fornvårdsåtgärder lämnar A. Enqvist i en skrivelse av den 20/9 1923: »Med anledning av rapport till Riksantikvarien från urmakare Mattsson i Bälinge, att han tillvaratagit en sönderslagen runsten vid Högsta i samma socken, har undertecknad efter uppdrag besiktigat platsen... Vid ombyggnad av en vägbro för

¹ Det är denna »höge backe» som synes i bakgrunden på Pl. 92.

² Ordet är rättat från »gårdet».

³ Den av Dybeck åsyftade bron synes på Pl. 92.

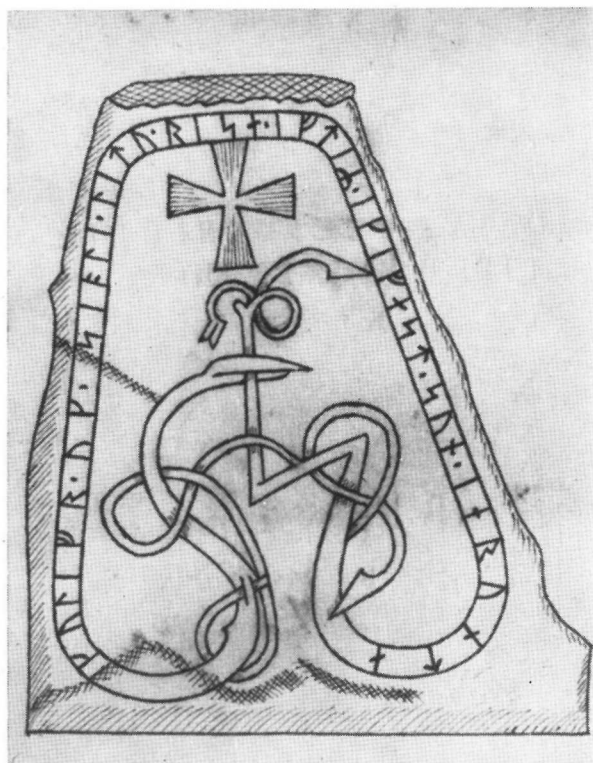

Fig. 334. U 1085. Högsta, Bälunge sn.
Efter teckning av Rhezelius i F 11.

Fig. 335. U 1085. Högsta, Bälunge sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 466).

några år sedan över en i öster—väster gående kanal strax söder om byn Högsta ..., hade arbetarna påträffat bitar av en runsten, vilka lågo som täckhällar över den gamla vägtrumman. Av eget intresse hade arbetarna efter ombyggnad av vägbron själva plockat samman bitarna och dels fäst dem samman med cement och inslagna järnband på stenens baksida, dels rest den på västra sidan av vägen strax norr om kanalbron. Arbetet är synnerligen omsorgsfullt gjort.»

Vid runinskriftsinventeringen år 1942 stod stenen kvar på samma plats och i samma tillstånd, och ännu ha inga andra åtgärder visat sig nödvändiga.

Röd granit med ljusgrått ytskikt. Ristningslinjerna, som äro jämförelsevis djupa och tydliga, lysa mångenstädes röda igenom detta ytskikt. På några ställen finnas felhuggningar, som endast äro skisserade. Höjd 1,42 m., bredd (nedtill) 1,57 m.

Inskrift (med det inom [ ] supplerat efter äldre läsningar):

kulefr . uk . s[i]oli . litu . risa . iftir . ikifast . sun [. i] arunta
5 10 15 20 25 30 35 40

Gullæifr ok sioli letu reisa æftir Ingifast, sun Iarundar.

»Gullev och sioli läto resa efter Ingefast, Järunds son.»

Till läsningen: Före 1 k finnas inga säkra spår av sk; den fördjupning, som där kan iakttagas, är med all sannolikhet naturlig. 1 k är ej stunget. 4 e står tätt intill 3 l. Av 8 k, som har skadats, då stenen slogs sönder, återstå övre hälften av hst och ett grunt stycke av bst i brottets övre kant. 10 i har förlorat övre hälften i en annan brottspricka, som också har tagit bort ett

stycke av nedersta leden i 9 s. 11 o har förlorat toppen. 15 i är ej stunget; ej heller 19 i och 22 i. I 24 t äro bst lågt ansatta, vilket otvivelaktigt beror på närheten till bistavarna i 23 f. I 32 s är nedersta leden uppdragen till övre ramlinjen. 36 n har förlorat övre delen av hst genom flagring i brottets kant, och 37 i har förlorat undre delen. I det kilformiga bortfallet vid brottsprickan har av äldre läsningar att döma ett sk mellan 36 n och 37 i gått förlorat. Efter 43 a finnas inga säkra spår av någon runa. Efter 43 a korsar ett ornament runslingan. Den linje som där synes är sålunda icke någon hst. — Rhezelius: *kulifr · uk · sioli · litu · risa · iftir · ikifast · sun · ierunta*. (Samma läsning i F 11 och F a 5.) — Hadorph och Leitz: 4 i. R. 38 läses riktigt som a. Efter 43 a insättes som sk ett kryss. Detta är placerat långt ifrån sista runan. — Celsius: 4 i. Sk saknas efter 21 a. 38 o. Sk efter 43 a. — Dybeck: Endast nedre delen var då i behåll med runorna *· kulifr · u ... iarunta ...* — v. Friesen (1914): *kulefr · uk · s-oli · litu · risa · iftir · ikifast · su- iarunta · 3 l* »är inskjuten mellan» 2 u och 4 e »sedan dessa båda runor huggits». 3 l »är sålunda ursprungligen öfverhoppadt». Sk efter 43 a osäkert.

Runföljden 1—6 *kulefr* återger det i runinskrifterna väl styrkta mansnamnet *Gullæifr* (*Guð-læifr*). Namnet är belagt på U 318 (*kulaif*, ack.), U 496 (*kulifs*, gen.), U 595 (*kuplef*, nom.), U 625 (*kulifr*), U 643 (*kulaifr*), U 678 (*kulaifr*), U 1085 (*kulefr*), på Sö 33 (*kulaif*, ack.), Sö 66 (*kulaifr*), Sö 172 (*kupla*), Sö 218 (*kuplif*, ack.), Sö 340 (*kuplifs*, gen.), på L 1053 Järsta, Valbo sn (Gästrikland), L 1068 Högs kyrka (Hälsingland) samt på en år 1938 påträffad västmanländsk runsten (*kuplefr*); se S. B. F. Jansson i *Västmanlands fornminnesförenings årsskrift* 28—29 (1940—41), s. 1. Jfr U 496.

Runföljden 9—13 *sioli* utgöres av ett personnamn. Något hittills känt namn synes icke passa till denna skrivning, som sannolikt återger ett kortnamn. — *Ingifastr* hör till de vanligaste namnen i runinskrifterna; se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100. — Även *Iarundr* är ett i runinskrifterna mycket vanligt namn; se U 1106.

E. Brate anser, att U 1085 kan ha ristats av Öpir. Uppfattningen torde vara riktig; åtminstone kan man fastställa, att ristningen är utförd i Öpirs stil. I sina i UUB förvarade anteckningar skriver v. Friesen: »Stenen utförd med utomordentlig skicklighet och relativt föga vittrad. Den förskrifver sig säkerligen från Öpir.» — Ännu en runsten har tidigare funnits vid Högsta, U 1086. Det förefaller som om de båda stenarna hade ristats av samma mästare.

1086. Högsta, Bälinge sn.

Litteratur: B 470, L 156. J. Bureus, Fa 6 s. 79 n:r 157 (Bureus' egen uppteckning), s. 208 n:r 205 (Rhezelius) Fa 10: 2 n:r 26, Fa 5 n:r 52, Fa 1 s. 14, Ff 6 n:r 25; J. Rhezelius, F 11 n:r 79; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 32; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 287; R. Dybeck, Reseberättelse för år 1864, (ATA); UFT h. 11 (1883), s. 238; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 108.

Avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); Rhezelius, teckning (i F 11); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 470).

Denna sedan länge försvunna runsten stod enligt Bureus »J Höghstadz gärde i Bälinge» (Fa 6). Samma platsuppgift återfinnes i Fa 10: 2; Fa 5: »Högstad i gårdet»; Ff 6: »Högstadh i gerdet». Rhezelius (i Fa 6): »J gårdet widh samma Högsta»; ovan teckningen i F 11 anges platsen vara »Bälingz Soehn, Vthi Höghstad södre gärde widh vägen.» — I *Ransakningarna* omtalas, att »i södre giärdet åt Löfstad finnes ättegrafwar; item en stehn der iämpte påskrifwen»; se vidare U 1085. — På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Bäling. Högsta södre gärde» (B 470: »Högsta Södre gärde»; L 156: »[Höghstadz] S. gärde»). — O. Celsius, som undersökte inskriften den 14 juli 1726 — alltså dagen innan han granskade U 1085 — anger stenens plats på följande sätt: »Högsta i Bälinge på giärdet wid Soldathusen.» — Vid C. F. Säves besök år 1853 var U 1086 »okänd» (UFT); även Dybeck sökte stenen förgäves